

УДК 343.213.5+343.31
DOI: 10.32782/2078-3566/2025-5-32

Юрій ГАРКУША[©]
ад'юнкт
(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена дослідженню окремих аспектів кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану, а саме питанням удосконалення кримінального та іншого законодавства в частині сприяння належному комплектуванню військових формувань, утворених відповідно до законів України, необхідною кількістю військовослужбовців та функціонуванню ефективної системи покарань військовослужбовців у разі вчинення ними кримінальних правопорушень. Запропоноване розширення переліку кримінальних правопорушень засудження або тримання під вартою, за вчинення яких унеможливує звільнення від відбування покарання або скасування запобіжного заходу у виді тримання під вартою для проходження військової служби. Обґрунтована необхідність використання у КК України терміна «базова військова служба».

Ключові слова: кримінально-правова політика, воєнний стан, військова служба, звільнення від покарання, скасування запобіжного заходу, тримання під вартою, покарання військовослужбовців.

Постановка проблеми. Кримінально-правова політика України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану є однією з основних складових загальнодержавної політики, оскільки її завданням є забезпечення охорони суспільних відносин під час несення у зазначених умовах військової служби військовослужбовцями Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, іншими особами, визначеними законом, поліцейськими поліції особливого призначення Національної поліції України, які під час дії воєнного стану залучені до безпосередньої участі у бойових діях [3].

Для зазначених формувань першочерговими є завдання забезпечення територіальної цілісності, недоторканності України, її обороноздатності. Від належного несення військової служби в умовах воєнного стану залежить існування України як держави, тобто її суверенітет. Як зазначає С. Бабанін, з початку гібридної війни, розв'язаної російською федерацією у 2014 р. проти України, та повномасштабного вторгнення 2022 р. країни-агресора на територію нашої держави питання притягнення та реалізації кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані із порушенням встановленого порядку несення військової служби, набули особливої актуальності, оскільки мають безпосередній вплив на забезпечення обороноздатності та територіальної цілісності України [1, с. 29].

Тому кримінально-правова політика України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану безпосередньо пов'язана з формуванням політики у сфері національної безпеки України.

Протягом наявного в Україні з 24 лютого 2022 р. воєнного стану до розділу XIX

«Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)» Особливої частини КК України внесені зміни до дев'яти статей (ст. ст. 401, 403, 407, 415-417, 425, 432, 432) та включено одну нову статтю – 435-1 «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю». Крім того, до КК України включено ст. 81-1 «Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби», а також внесені окремі зміни у порядок відбування окремих видів покарань для військовослужбовців, зокрема арешту.

Зазначені зміни та доповнення до КК України надають можливості виокремити напрями формування кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Фундаментальною основою досліджень кримінально-правової політики України є заснована П. Фрісом наукова школа, тематикою якої виступає загальнодержавна політика у сфері боротьби зі злочинністю.

Окремим питанням формування кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану присвячені праці таких вчених, як П. Андрушко, Г. Бершов, В. Бодаєвський, О. Гритенко, В. Гришук, О. Дудоров, М. Карпенко, М. Мельник, В. Навроцький, М. Панов, М. Хавронюк, В. Хашев та інших.

Проте на сьогодні у вітчизняній науковій літературі відсутні уніфіковані підходи щодо визначення напрямів формування кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану та у повоєнний період, не узагальнені вади внесених змін та доповнень до кримінального законодавства у досліджуваній сфері.

Метою статті є формулювання пропозицій щодо удосконалення кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Кримінально-правова політика України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби базується на змінах та доповненнях, внесених законодавцем до розділу XIX «Кримінальні правопорушення проти охорони встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)» Особливої частини КК України, а також до інших кримінально-правових та кримінально-процесуальних норм, що стосуються відповідальності та покарання військовослужбовців, після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України.

Зазначені зміни та доповнення внесені Законами України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» від 3 березня 2022 р. [11], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» від 3 березня 2022 р. [7], «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці» від 13 грудня 2022 р. [8], «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану» від 21 березня 2023 р. [9], «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у каранті кримінальних правопорушень» від 13 липня 2023 р. [13], «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» від 23 серпня 2023 р. [14], «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінально-виконавчого кодексу України щодо удосконалення положень чинного законодавства в частині кримінальної відповідальності за скоєння військових кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушеннями правил експлуатації бойових чи спеціальних машин, виконання польотів чи підготовки до них, кораблеводіння» від 6 вересня 2023 р. [10], «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо запровадження інституту умовно-дострокового звільнення осіб від відбування покарання

для безпосередньої їх участі в обороні країни, захисті її незалежності та територіальної цілісності» від 8 травня 2024 р. [15], «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану» від 20 серпня 2024 р. [12].

Однією зі складових кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби став напрям сприяння кримінально-правовими засобами забезпеченню військових формувань, утворених відповідно до законів України, необхідною кількістю військовослужбовців.

Стаття 81-1 КК України передбачає можливість умовно-дострокового звільнення судом засудженого від відбування покарання для проходження військової служби за контрактом, якщо останній виявив бажання проходити таку службу та відповідає вимогам до її проходження, визначеним ст. 21-5 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (ч. 2).

При цьому зазначений вид звільнення від відбування покарання не застосовується до осіб, засуджених за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, засуджених за вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи засуджених за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 152-156-1, 258-258-6, ч. 4 ст. 286-1, ст. 348 КК України, а також до засуджених службових осіб, які згідно з підпунктом 1 п. 3 примітки до ст. 368 КК України займали особливо відповідальне становище [3].

Аналогічний зазначеному перелік кримінальних правопорушень, що унеможливує у разі введення воєнного стану здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України, скасування запобіжного заходу у виді тримання під вартою для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період та/або військової служби за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу, передбачений ч. 1 ст. 616 КПК України для підозрюваних та обвинувачених у цих правопорушеннях, які під час досудового розслідування або судового розгляду тримаються під вартою [4].

Зазначені заходи, безумовно, сприяють реалізації кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в частині належного комплектування військових формувань, утворених відповідно до законів України, необхідною кількістю військовослужбовців.

Так, наприклад, ухвалою Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області К., обвинуваченому у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 «Самовільне залишення військової частини або місця служби» КК України, запобіжний захід у виді тримання під вартою із застосуванням альтернативного запобіжного заходу у вигляді застави було скасовано та звільнено з-під варті у залі суду. При цьому К. зобов'язано невідкладно, але не пізніше 48 годин з моменту оголошення ухвали про скасування запобіжного заходу, прибути до військової частини. Командира військової частини зобов'язано невідкладно, але не пізніше ніж 24 години, письмово повідомити суд та прокурора про прибуття обвинуваченого К. або нез'явлення останнього на службу [2].

Разом з тим визначені ч. 2 ст. 81-1 КК України та ч. 1 ст. 616 КПК України переліки кримінальних правопорушень викликають сумніви щодо їх повноти.

Не містить обґрунтування переліку цих кримінальних правопорушень і пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого кодексів України та інших законів України щодо запровадження інституту умовно-дострокового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі в обороні країни, захисті її незалежності та територіальній цілісності», яким цей перелік включений до КК та КПК України [5].

Ми підтримуємо позицію законодавця щодо неприпустимості звільнення від покарання або з-під варті для проходження військової служби осіб, які вчинили, зокрема, умисне вбивство двох або більше осіб, або ж з особливою жорстокістю, або ж поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством. Проте це лише три з чотирнадцяти

обтяжуючих умисне вбивство обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України. Вбачається, що інші одинадцять обтяжуючих обставин становлять не менший ступінь суспільної небезпечності, ніж визначені ч. 2 ст. 81-1 КК України та ч. 1 ст. 616 КПК України. До них належать умисні вбивства: малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; заручника або викраденої людини; вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб; з корисливих мотивів; з хуліганських мотивів; особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку; з метою приховати інше кримінальне правопорушення або полегшити його вчинення; вчинене на замовлення; вчинене за попередньою змовою групою осіб; вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого ст.ст. 116-118 КК України; з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості [3].

Крім того, КК України містить спеціальні норми (не тільки ст. 348 «Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця» КК України), які передбачають відповідальність за умисне вбивство і, виходячи з їхніх санкцій, мають аналогічний вищезгаданому ступінь суспільної небезпечності. Це, зокрема, ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча», ст. 348-1 «Посягання на життя журналіста», ст. 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя», ст. 400 «Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги», ч. 5 ст. 404 «Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків», якщо такі дії були пов'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, ст. 443 «Посягання на життя представника іноземної держави».

Також на сьогодні в Україні вчиняється значна кількість воєнних злочинів, складовими ознаками яких, зокрема, можуть виступати умисні спричинення смерті людей та інших тяжких наслідків (ст. 438 КК України). Санкції за діяння, передбачені ч. 2 ст. 438 КК України (позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічне позбавлення волі), свідчать про тотожність ступеня суспільної небезпечності цього діяння та умисних вбивств з обтяжуючими обставинами.

З вищенаведених положень вбачається доцільним розширити перелік кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 81-1 КК України та ч. 1 ст. 616 КПК України, за рахунок вказівки у диспозиціях цих статей на всі види умисних вбивств з обтяжуючими обставинами, спеціальні види умисних вбивств та воєнні злочини, що спричинили загибель людини.

Окремої уваги заслуговує формування тієї частини кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану, яка стосується видів покарань, що можуть застосовуватись до військовослужбовців.

Чинна у кримінальному законодавстві України система покарань містить і покарання, які застосовуються виключно до військовослужбовців. Так, покарання у виді службового обмеження застосовується до засуджених військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової служби, на строк від шести місяців до двох років, покарання у виді арешту полягає в триманні засудженого військовослужбовця в умовах ізоляції на гауптвахті і встановлюється на строк від одного до шести місяців, покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні призначається військовослужбовцям строкової служби, військовослужбовцям, які проходять військову службу за контрактом, особам офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу, особам офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, військовослужбовцям, призваним на військову службу під час мобілізації на особливий період, військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період (крім військовослужбовців-жінок), на строк від шести місяців до двох років (ст.ст. 58, 60, 62 КК України) [3].

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. не містить у чинній редакції такого поняття як строкова військова служба. Згідно з ч. 6 ст. 2 цього Закону видом військової служби, яка замінила собою строкову, є базова військова служба [6]. У зв'язку з цим має місце неузгодженість положень КК України в частині визначення видів покарань, що застосовуються до військовослужбовців залежно

від виду військової служби, яку вони проходять, та Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

Зазначена неузгодженість не сприяє однозначному тлумаченню кримінального законодавства України та його практичному застосуванню.

Висновки. З урахуванням вищезазначеного пропонуємо внесення змін та доповнень до кримінального та кримінального процесуального законодавства України в частині, яка забезпечує реалізацію кримінально-правової політики України у сфері охорони встановленого порядку несення військової служби в умовах воєнного стану, а саме сприяння належному комплектуванню військових формувань, утворених відповідно до законів України, необхідною кількістю військовослужбовців та функціонуванню ефективної системи покарань військовослужбовців у разі вчинення ними кримінальних правопорушень.

Зокрема, пропонуємо абзац 2 ч. 1 ст. 81-1 КК України викласти у такій редакції: «Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання, передбачене цією статтею, не застосовується до осіб, засуджених за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, засуджених за вчинення умисного вбивства з обтяжуючими обставинами (частина друга статті 115 цього Кодексу), засуджених за вчинення умисних вбивств, передбачених статтями 112, 348, 348-1, 379, 400, частиною п'ять статті 404, статтею 443 цього Кодексу, засуджених за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152-156-1, 258-258-6, частиною четвертою статті 286-1, частиною другою статті 438, а також до засуджених службових осіб, які згідно з підпунктом 1 пункту 3 примітки до статті 368 цього Кодексу займали особливо відповідальне становище».

Аналогічний вищенаведеному перелік кримінальних правопорушень пропонуємо передбачити і у абзаці 1 ч. 1 ст. 616 КПК України.

Крім того, необхідною є заміна у КК України словосполучення «строкова військова служба» на «базова військова служба» у всіх відмінках.

Список використаних джерел

1. Бабанін С. В. Час вчинення кримінального правопорушення як обов'язкова ознака ухилення від призову на військову службу. *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Право»*. 2024. № 39. С. 27-36.
2. Кримінальна справа № 348/93/25 // Архів Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого кодексів України та інших законів України щодо запровадження інституту умовно-дostroкового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі у обороні країни, захисті її незалежності та територіальної цілісності». URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/b02ae04f-fddc-4fb3-ad28-1f45f01e2382>.
6. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції: Закон України від 3 березня 2022 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#n14>.
8. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці: Закон України від 13 грудня 2022 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#n64>.
9. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану: Закон України від 21 березня 2023 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20#n13>.
10. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінально-виконавчого кодексу України щодо удосконалення положень чинного законодавства в частині кримінальної відповідальності за скоєння військових кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушеннями правил експлуатації бойових чи спеціальних машин, виконання польотів чи підготовки до них, кораблеводіння: Закон України від 6 вересня 2023 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3380-20#n6>.

11. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 3 березня 2022 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n11>.

12. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану: Закон України від 20 серпня 2024 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#n6>.

13. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень: Закон України від 13 липня 2023 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#n39>.

14. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань: Закон України від 23 серпня 2023 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#n341>.

15. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо запровадження умовно-дostroкового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі в обороні країни, захисті її незалежності та територіальної цілісності: Закон України від 8 травня 2024 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-20#n6>.

References

1. Babanin S.V. (2024). Chas vchynennya kryminalnoho pravoporushennya yak obovyazkova oznaka ukhylennya vid pryzovu na viyskovu sluzhbu [The time of committing a criminal offense as a mandatory sign of evasion from military service]. Collection of scientific works of the KhNPU named after G.S. Skovoroda «Law». 2024. No. 39. pp. 27-36. [in Ukr.].

2. Kryminalna sprava № 348/93/25 [Criminal case No. 348/93/25] // Arkhiv Nadvirnyanskoho rayonnoho sudu Ivano-Frankivs'koyi oblasti. [in Ukr.].

8. Kryminalnyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 05 kvitnya 2001 r. [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 5, 2001]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].

1. Kryminalnyy protsesualnyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 13 kvitnya 2012 r. [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 13, 2012]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].

9. Poyasnyvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrayiny «Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho, Kryminalnoho protsesualnoho, Kryminalno-vykonavchoho kodeksiv Ukrayiny ta inshykh zakoniv Ukrayiny shchodo zaprovadzhennya instytutu umovno-dostrokovoho zvilnennya osib vid vidbuvannya pokarannya dlya bezposerednoyi yikh uchasti u oboroni krayiny, zakhysti yiyi nezalezhnosti ta terytorialniy tsilisnosti» [Explanatory note to the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Criminal, Criminal Procedural, Criminal Enforcement Codes of Ukraine and other laws of Ukraine regarding the introduction of the institution of conditional early release of persons from serving sentences for their direct participation in the defense of the country, protection of its independence and territorial integrity»]. URL: [blob:https://itd.rada.gov.ua/b02ae04f-fddc-4fb3-ad28-1f45f01e2382](https://itd.rada.gov.ua/b02ae04f-fddc-4fb3-ad28-1f45f01e2382). [in Ukr.].

10. Pro viyskovyy obovyazok i viyskovu sluzhbu: Zakon Ukrayiny vid 25 bereznya 1992 r. [On military duty and military service: Law of Ukraine of March 25, 1992]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>. [in Ukr.].

11. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo posylennya kryminalnoyi vidpovidalnosti za vyhotovlennya ta poshyrennya zaboronenoj informatsiyoi produktsiyi: Zakon Ukrayiny vid 3 bereznya 2022 r. [On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the strengthening of criminal liability for the production and distribution of prohibited information products: Law of Ukraine of March 3, 2022]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#n14>. [in Ukr.].

12. Pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya, Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo osoblyvostey nesennya viyskovoyi sluzhby v umovakh voyennoho stanu chy v boyoviyi obstanovtsi: Zakon Ukrayiny vid 13 hrudnya 2022 r. [On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Criminal Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the peculiarities of military service under martial law or in a combat situation: Law of Ukraine of December 13, 2022]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#n64>. [in Ukr.].

13. Pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya, Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakoniv Ukrayiny shchodo vrehulyuvannya okremykh pytan diyalnosti Natsionalnoyi politysi Ukrayiny pid chas diyi voyennoho stanu: Zakon Ukrayiny vid 21 bereznya 2023 r. [On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Criminal Code of Ukraine and other laws of Ukraine regarding the regulation of certain issues of the activities of the National Police of Ukraine during martial law: Law of Ukraine of March 21, 2023]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20#n13>. [in Ukr.].

14. Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy ta Kryminalno-vykonavchoho kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennya polozhen chynnoho zakonodavstva v chastyni kryminalnoyi vidpovidalnosti za skoyennya viyskovykh kryminalnykh pravoporushen, povyazanykh iz porushennyamy pravyl ekspluatatsiyi boyovykh chy spetsialnykh mashyn, vykonannya polotiv chy pidgotovky do nykh, korablevodinnya: Zakon Ukrainy vid 6 veresnya 2023 r. [On Amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Enforcement Code of Ukraine on improving the provisions of current legislation regarding criminal liability for committing military criminal offenses related to violations of the rules for operating combat or special vehicles, performing flights or preparing for them, and ship navigation: Law of Ukraine of September 6, 2023]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3380-20#n6>. [in Ukr.].

15. Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylenyia vidpovidalnosti za maroderstvo: Zakon Ukrainy vid 3 bereznya 2022 r. [On Amendments to the Criminal Code of Ukraine to Strengthen Liability for Looting: Law of Ukraine of March 3, 2022]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n11>. [in Ukr.].

16. Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo vdoskonalennya kryminalnoyi vidpovidalnosti za zlochyny proty vstanovlenoho poriadku nesennya abo prokhozheniya viyskovoyi sluzhby pid chas diy voyennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 20 serpnia 2024 r. [On Amendments to the Criminal Code of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine on improving criminal liability for crimes against the established procedure for carrying out or completing military service during martial law: Law of Ukraine of August 20, 2024]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#n6>. [in Ukr.].

17. Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo usunennya superechnostey u karanosti kryminalnykh pravoporushen: Zakon Ukrainy vid 13 lypnya 2023 r. [On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine to Eliminate Contradictions in the Punishment of Criminal Offenses: Law of Ukraine of July 13, 2023]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#n39>. [in Ukr.].

18. Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennya vydiv kryminalnykh pokaran: Zakon Ukrainy vid 23 serpnia 2023 r. [On Amendments to the Criminal, Criminal Procedure Codes of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Improvement of Types of Criminal Punishments: Law of Ukraine of August 23, 2023]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#n341>. [in Ukr.].

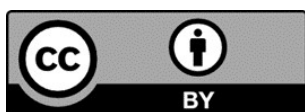
19. Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaprovadzhennya instytutu umovno-dostrokovoho zvilnennya osib vid vidbuvannya pokarannya dlya bezposerednoyi yikh uchasti v oboroni krayiny, zakhysti yiyi nezalezhnosti ta terytorialnoyi tsilisnosti: Zakon Ukrainy vid 8 travnya 2024 r. [On Amendments to the Criminal Code, Criminal Procedure Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine on the introduction of the institution of conditional early release of persons from serving sentences for their direct participation in the defense of the country, the protection of its independence and territorial integrity: Law of Ukraine of May 8, 2024]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-20#n6>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Yurii Harkusha. Certain aspects of the criminal legal policy of Ukraine in the field of protection of the established procedure for military service under martial law.

The article is devoted to the study of certain aspects of the criminal law policy of Ukraine in the field of protection of the established procedure for military service under martial law, namely, the issue of improving criminal and other legislation in terms of facilitating the proper manning of military formations formed in accordance with the laws of Ukraine with the necessary number of servicemen and the functioning of an effective system of punishments for military personnel in the event of their committing criminal offenses. It is proposed to amend paragraph 2 of part 1 of Article 81-1 of the Criminal Code of Ukraine as follows: «The conditional early release from serving a sentence provided for by this article shall not apply to persons convicted of committing crimes against the foundations of national security of Ukraine, convicted of committing premeditated murder with aggravating circumstances (part two of Article 115 of this Code), convicted of committing premeditated murders provided for in Articles 112, 348, 348-1, 379, 400, part five of Article 404, Article 443 of this Code, convicted of criminal offenses provided for in Articles 152-156-1, 258-258-6, Part Four of Article 286-1, Part Two of Article 438, as well as to convicted officials who, in accordance with subparagraph 1 of paragraph 3 of the note to Article 368 of this Code, held a particularly responsible position». A similar list of criminal offenses to the above is proposed to be provided for in paragraph 1 of part 1 of Article 616 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. In addition, the need to replace the phrase «conscription military service» with «basic military service» in all cases in the Criminal Code of Ukraine is justified.

Key words: *criminal law policy, martial law, military service, exemption from punishment, cancellation of a preventive measure, detention, punishment of military personnel.*

Надійшла до редакції: 05.12.2025

Прийнято до друку після рецензування: 15.12.2025

Опубліковано: 31.12.2025